

En lystvandring ad gamle veje

af Erik Salamonsen

Hvis man for en menneskealder siden, ca. 30 år, gik fra Viby ad Gl. Horsensvej forbi FDB's fabrikker til de områder, som i dag hedder Søndervang, Rosenhøj og Kjærslund, var man dengang på Viby Mark.

Vejen dengang var brolagt, og der var store træer på begge sider. Hvis man fortsætter fra enden af Søndervangsalle over Gumar Clausensvej op ad den lille bakke, hvor der på venstre hånd ligger et par ældre huse, kan man se den sidste rest af vejen med sit gamle udseende.

På sydsiden af vejen lå der en række ejendomme, hvis bygninger for de flestes vedkommende lå et godt stykke inde på markene. Det var dels landbrug og dels gartnier, hvoraf de ældste var oprettet i 1880'erne.

Kirstinehøj - festspladsen i Søndervang. Foto: Sr. Bentsen.

For 130 år siden var der 17 jordlodder, hvor der boede husmænd, som havde jorden i fæste fra Marselisborg, der stadig ejede dem. Da husmændene ikke kunne leve af disse små brug, måtte de gå på arbejde, f.eks. hos bønderne i Viby eller andre steder, for at kunne eksistere.

Fra begyndelsen af 1890'erne blev ejendommene købt, og i en del tilfælde blev flere lodder lagt sammen for at få større brug.

"Kirstinehøj" bestod af tre lodder mtr. nr. 51, 52 og 100 - se kortene side 5. - og var et landbrug på ca. 12 tdr. land. Mtr. nr. 100 tilhørte i gamle dage gårdmændene i Viby i fællesskab, og de havde stillet jorden til rådighed for bysmeden som en del af hans betaling for at arbejde for dem.

De tre huse, som endnu ligger ud til vejen på denne grund, er opført, efter at bysmeden blev solgt til privat eje.

Mtr. nr. 81 - Sine Munch's ejendom. Nu skolens sportsplads ud mod Marselisborgvej. Foto: Henning Munk.

Den sidste ejer af "Kirstinehøj", Harald Ingemann Olsen, havde i 1928 købt "Billedal", mtr. nr. 50, men solgte i 1938, da han købte "Kirstinehøj". "Kirstinehøj" blev i 1958 solgt til Viby Andelsboligforening, da foreningen begyndte at planlægge opførelsen af Søndervangen.

"Rosenvang", som lå ved siden af, var et gartneri, som i 1907 blev købt af Hans Malte Vilhelm Pedersen, der var medlem af Viby sogneråd 1913-21. Det blev i 1936 overtaget af sønnen Børge Malte Pedersen.

Mtr. nr. 55 var et støvhusmandsbrug, og da det kun var på 7 tdr. land, må det være oprettet ca. år 1900. To lodder, mtr. nr. 45 og 46, på i alt ca. 3 1/2 tdr. land blev i 1854 købt af en velhavende gårdmandsøn, Jens Ovesen fra "Stenkildegård" i Viby. Det fortælles, at han kun havde en ko, og den tog hans kone med på gæs, når hun gik til Viby for at hjælpe til på gårdene der. De måtte så til gengæld hjælpe, når der skulle bruges heste i marken. Da Jens Ovesen var 57 år, før han blev gift og satte bo, afstod han allerede i 1878 ejendommen til datteren og svigersønnen, Anders Jensen Vendelbo, som for at kunne forsørge sin efterhånden store familie fik arbejde som landpost i 1885. Efter hans død i 1919 var hans

Abildhøj - nu skolens parkeringsplads. Foto: Henning Munk.

Magnusmønde. Foto Sv. Bøtcher.

kone alene om bedriften, indtil den eneste og ugifte søn, Jøns Ove Vendelbo, overtog den i 1928. Han var egentlig smedker og havde værksted i Vilby, men nu fik han arbejde på FDB's fabrikker. Efter hans død i 1941 blev ejendommen solgt for 14.000 kr., men i 1965 måtte Vilby kommune betale 200.000 kr. for den. På dette sted voksede Kjørslund senere op.

Nord for Søndervangsgård ligger en gård mtr. nr. 4f, som i slutningen af 1870'erne blev flyttet herud fra Vilby. Den blev købt af FDB's fabrikker, hvis ejendom i dag når helt ud til Ravnsbjergvej, og hvis fortsættelse, Ringvej Syd, går ud til Søndervangsgård lige i tv. for det lille hus, mtr. nr. 48a.

Den jord, som hørte til "Magnusmønde", stammede fra samme gård, som den sidst omtalte. I folketællinger blev den kaldt "Pjalttenborg", og den lå omtrent der, hvor indspærringen til Rosenhøj er overfor Vilby Amtsgymnasium, der blev taget i brug i 1965.

Gården "Mathildelund" blev flyttet ud fra Vilby 1848 og var på ca. 33 tdr. land. Også "Anerø" er af gammel oprindelse. Den blev oprindeligt drevet som landbrug, men fra 1889 også delvis som gartneri. Den sidste ejer, Axel Marinus Rasmussen (1890-1982), blev født på gården og overtog den efter sin fader i 1943. Der var på det tidspunkt flere bygninger

Mathildelund. Her ligger nu Rosenhøjs parkeringsplads ud mod Mathildelundvej. Foto: Henning Munk.

og store drivhuse. Over for, på den anden side af den nuværende Mathildelundvej, fandt man gartneriet "Rosenhøj", som var udstykket fra "Rudolfsgård", som lå ved den nuværende Rudolfsgårdsvej. Gartneriet var i mange år indtil slutningen af 1940'erne ejet af Julius Kipper, som havde forpægtet en del jord fra "Anerø" og havde et stort gartneri.

Rosenhøj. Nu udlukkes over plads en lille del af skolens sportsplads. Foto: ukendt.

Søndervangskolen breder sig i dag på jorden fra de to mindre gartnerier med mtr. 83c og mtr. 55b, men også på en del jord fra "Karensminde". Denne

Karensminde. En del af jorden indgår i skolens sportsplads. Skoleetiet ligger stadig på Karensmindevej. Foto Sv. Bøtcher.

gård havde 18 tdr. land landbrug og var i samme families eje fra 1891. Hans Pedersen (1906-89) giftede sig i 1930 med den forrige ejers datter, Rigmor Meta Jakobsen (1910-92) og overtog samme år gården. Ægteparret blev boende i gårdens stuehus, som stadig kan ses på Karensmindevej 18, der ligger bag skolen.

"Høgerecken", mtr. nr. 57, er den sidste ejendom, som skal omtales. Peder Jensen fra Pedholt ved Malling blev i 1820 gift med den forrige ejers enke. Han havde tilnavnet Høegh, hvorfra husmandsstedet fik sit navn.

Høgerøden 14 på den sydlige del af skoleens grund.
Foto: Sv. Bønsbo.

I de følgende år blev han kendt over det ganske land som lejlighedsdigter, og utallige er de begivenheder, han satte på vers. Aarhus Stiftsvidende omtalte ham allerede i 1832 som "den vidtbekendte poet, Peder Jensen, huusmand på Vilby Mark", og han var bestandig på rejse for at være med, hvor der foregik noget, som kunne sættes på vers. Under et hestevæddeløb i Horsens i 1832, hvor der var 4000 tilskuere, digtede han til vinderens pris:

*Se Hesten Miss Elgin, hun løber jo galant,
Så hun den bedste Præmie vandt,
Til bør vi udslunge med Luder og Fange-
Ø til Dig Miss Elgin, du skønne og unge!*

Indtægterne ved salget af digtene gjorde ham velhavende, så han kunne forbedre bestrøet dørhjemme, som ikke blev forømt, men indbragte ham belønninger

Åsted, 14 vest for skolen, Foto: Sv. Bønsbo.

fra Det kongelige danske Landhusholdningsselskab.

Han blev gift tre gange, hvad der ikke var ualmindeligt dengang, selv om skilsmisser endnu ikke var opfundet. Han døde i 1867.

1894-1918 var stedet ejet af kreaturhandler Rasmus Jensen Fangel, som også købte den anden side af vejen. Der var brug for mere jord og større høst til de indkøbte dyr, indtil de blev solgt igen.

Otto Mikkelsen, som købte "Høgerøden" af fangel, anlagde gartneri med mange frugttræer og blev den sidste ejer.

Det kunne være spændende at kende oprindelsen til navnene på de navngivne ejendomme, men det kan dog nævnes, at jeg har ladet mig fortælle, at Fru Sofie Rosenborg, som i slutningen af 1920'erne boede på Vestergårdsvej i Vilby, har givet navn til "Rosenhøj", som hun og hendes mand formentlig har ejet før 1920.

Ril Vilby mark matr. nr. 52 U Billested.

